

Iwona Bąk, Katarzyna Cheba

Przestępczość w krajach członkowskich Unii Europejskiej : analiza statystyczna

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 54/3, 57-69

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DOI: 10.18276/sip.2018.54/3-04

Iwona Bąk*

Katarzyna Cheba**

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

PRZESTĘPCZOŚĆ W KRAJACH CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ – ANALIZA STATYSTYCZNA

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie zróżnicowania przestrzennego przestępczości w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Analiza statystyczna i zastosowanie taksonomicznego miernika rozwoju opartego na metodzie unitaryzacji zerowanej pozwoliły na charakterystykę przestępczości w krajach Unii oraz ich uszeregowanie ze względu na poziom zagrożenia przestępczością. Do badania wykorzystano dane zawarte między innymi w Eurostacie oraz w dostępnych w internecie opracowaniach policji. Analiza dotyczyła roku 2015, przy czym w celach porównawczych wybrane (dostępne) wskaźniki odniesiono do danych z lat wcześniejszych. Na podstawie przeprowadzonych w opracowaniu badań można stwierdzić, że w krajach Unii Europejskiej wyraźnie widoczny jest trend spadkowy liczby stwierdzonych przestępstw ogółem, jak i badanych w artykule ich rodzajów (zabójstw, rozbojów i kradzieży). Analiza taksonomiczna potwierdziła istniejące różnice natężenia zjawisk przestępczych w krajach Unii.

Słowa kluczowe: przestępczość, zróżnicowanie przestrzenne, metoda unitaryzacji zerowanej

* Adres e-mail: iwona.bak@zut.edu.pl.

** Adres e-mail: katarzyna.cheba@zut.edu.pl.

Wstęp

Przestępczość jest jednym z głównych problemów społecznych we współczesnym świecie. W każdym kraju nielegalne działania powodują utratę mienia i życia, a także duże straty pieniężne. Szkodliwy wpływ przestępczości na gospodarkę oraz jakość życia społeczeństwa spowodował, że zwalczanie przytoczonego problemu stało się nadrzędnym celem wielu państw i cały czas prowadzone są nowe badania (Bąk, 2015, s. 44).

Poziom przestępczości kształtowany jest przez wiele czynników o różnorodnym charakterze. W literaturze wśród czynników o charakterze społeczno-ekonomicznym wymienia się między innymi bezrobocie, zróżnicowanie dochodów, gęstość zaludnienia, warunki życia ludności oraz tempo wzrostu gospodarczego (Bogacka, 2012; Szczepaniec, 2011; Hołyst, 2007; Sztudynger, Sztudynger, 2003; Sztudynger, 2004)¹.

Istnieją co najmniej trzy przyczyny bezpośrednie oraz szereg powodów pośrednich, dla których przestępczość stanowić powinna przedmiot analiz ekonomicznych (Florczak, 2012, s. 98). Po pierwsze, czyny przestępcze implikują ponoszenie kosztów przez ofiary przestępstw, a wszelkie działania prywatne i publiczne nakierowane na przeciwdziałanie przestępczości oraz reagowanie na jej występowanie również wiążą się z ponoszeniem znacznych kosztów. Po drugie, jedną z wiodących teorii przestępczości jest ekonomiczna teoria przestępczości Beckera (1974), której podstawą jest twierdzenie, że decyzja o podjęciu działalności przestępczej przez jednostkę opiera się na analizie korzyści i strat wynikających z tych działań. Według Beckera jednostka zdecyduje się na akt bezprawia jedynie w sytuacji, gdy oczekiwana przez nią suma korzyści z działalności przestępczej będzie wyższa od oczekiwanych kosztów i strat w przypadku wykrycia i skazania. Po trzecie, przestępczość stanowi kluczową przesłankę funkcjonowania systemu egzekucji prawa obejmującego bezpieczeństwo publiczne, sądownictwo oraz więziennictwo. Wysokie koszty społeczne i ekonomiczne sprawiają, że z punktu widzenia zarówno organów ścigania, jak i obywateli kluczowe staje się zapobieganie przestępczości, jej wykrywalność, a także czas i skuteczność reagowania na takie zdarzenia (Wierzbicka, Żółtaszek, 2015, s. 66). Dlatego też rozważania nad tego typu problemami wymagają pogłębionych badań. Coraz częściej prowadzone są analizy z zakresu statystyki i ekonomiki przestępstw, ponieważ efekty łamania prawa mają charakter długofalowy i odczuwalny w skali makro i mikro.

¹ Przestępczość zależy także od wielu trudno mierzalnych czynników, takich jak stopień industrializacji, poziom moralności, religijności czy też działanie środków masowego przekazu (Sztudynger, Sztudynger, 2003, s. 128).

Celem opracowania jest przedstawienie zróżnicowania przestrzennego przestępczości w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Analiza statystyczna i zastosowanie metody unitaryzacji zerowanej pozwoliły na charakterystykę przestępczości oraz uszeregowanie krajów ze względu na poziom zagrożenia przestępczością. Informacje dotyczące liczby przestępstw stwierdzonych (oraz innych cech, które mają wpływ na poziom przestępczości i zostały użyte w tym opracowaniu) pozyskano z Eurostatu oraz ze strony internetowej GUS.

1. Charakterystyka przestępczości w krajach Unii Europejskiej

Statystyka dotycząca wymiaru sprawiedliwości zaczerpnięta z międzynarodowych baz danych (w tym z Eurostatu), stanowiąca główne źródło informacji w badaniach, dotyczy liczby przestępstw zarejestrowanych przez policję. Nieznana jest bowiem całkowita liczba naruszeń prawa. Na porównanie statystyk przestępczości poszczególnych krajów mogą wpływać różne czynniki, w tym (*Dane statystyczne...*, 2017): różne systemy prawne i sądownictwa karnego, odsetek przestępstw zgłaszanych policji i przez nią odnotowywanych, różnice w czasie odnotowywania przestępstw (np. z chwilą zgłoszenia policji, identyfikacji podejrzanego itp.), różnice w zasadach liczenia wielokrotnych wykroczeń, różnice w wykazie wykroczeń uwzględnianych w danych dotyczących całkowitej liczby przestępstw.

Różne czynniki mogą także wpływać na dane dotyczące liczby więźniów, w tym: liczba spraw rozpatrywanych przez sądy, odsetek przestępców skazanych na karę pozbawienia wolności, długość nakładanych kar, liczba osób aresztowanych tymczasowo, data przeprowadzenia badania (zwłaszcza w przypadkach, kiedy mogą mieć zastosowanie amnestie lub inne ustalenia przewidujące przedterminowe zwolnienia). Ze względu na powyższe czynniki należy zachować ostrożność podczas analizy przedstawionych informacji. Porównanie zarówno przestępczości, jak i zbiorowości uwięzionych napotyka duże trudności, które wynikają z różnic w systemach karnych, zasadach sprawozdawczości oraz procedurach statystycznych. Unifikacja (harmonizacja) statystyk kryminologicznych jest zatem pilną potrzebą, która została dostrzeżona przez Komisję Europejską i trzeba mieć nadzieję, że będzie wdrażana w szybkim tempie. Jednak wymaga to, poza opracowaniem systemu standardowych definicji i ujednoczonych procedur, również „pozytywnych” zmian formalnych (Gruszczyńska, 2009, s. 199).

Liczba najczęściej popełnianych przestępstw w krajach UE-28 (zabójstwa, napaści, rozboje, porwania, kradzieże, przestępstwa związane z narkotykami i przemocą seksualną) w ostatnich latach wykazuje tendencję malejącą (dane Eurostat)². W 2008 roku przekroczyła ona 14,4 mln, a w 2015 roku spadła do 12 mln, czyli o 16,7%.

Najwięcej tego rodzaju przestępstw na 100 tys. ludności odnotowano w Szwecji (tab. 1) i dotyczyło to obu badanych lat, najmniej zaś w Rumunii (w 2008 r.) oraz na Cyprze (w 2015 r.). W 26 państwach członkowskich Unii Europejskiej liczba przestępstw w roku 2015 w porównaniu do roku 2008 spadła. Najbardziej wyraźne zmiany zaobserwowano w Estonii (spadek o 48%), na Cyprze (spadek o 44%) i w Portugalii (spadek o 40,6%). Przeszło dwukrotnie podwoiła się liczba przestępstw w Rumunii, a we Francji wzrosła o prawie 21%.

Przestępstwa można podzielić na dwa rodzaje: przestępstwa przeciwko mieniu (w tym kradzieże) oraz przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (w tym zabójstwa i rozboje). W tabeli 2 przedstawiono wybrane kategorie przestępstw dla krajów członkowskich w latach 2008 i 2015. Generalnie w krajach UE-28 występuje tendencja spadkowa, która dotyczy wszystkich wymienionych w tabeli 2 rodzajów przestępstw.

Tabela 1. Najczęściej popełniane przestępstwa na 100 tys. ludności w krajach Unii Europejskiej w latach 2008 i 2015

Wyszczególnienie	2008	2015	Wyszczególnienie	2008	2015
Austria	3580	2698	Litwa	1095	812
Belgia	4461	3542	Luksemburg	2872	2671
Bułgaria	975	836	Łotwa	1559	1277
Chorwacja	1036	822	Malta	2615	2517
Cypr	903	505	Niemcy	3872	2596
Czechy	2400	1894	Polska	958	676
Dania	6743	5133	Portugalia	2311	1373
Estonia	1997	1046	Rumunia	347	754
Finlandia	2697	2606	Słowacja	2428	1798
Francja	2534	3064	Słowenia	1000	654
Grecja	1798	1685	Szwecja	7192	5358
Hiszpania	1300	1139	Węgry	1917	1540
Holandia	6795	5084	Wielka Brytania	4979	3502
Irlandia	2872	2621	Włochy	2376	1944

Źródło: opracowanie własne.

² Dane dotyczące ogółu odnotowanych przestępstw pokazują tylko przestępstwa objęte kodeksem karnym, mniej poważne wykroczenia (występki) nie są uwzględnione.

Zabójstwa w krajach Unii Europejskiej są zgłaszane dość systematycznie, a definicje stosowane w poszczególnych państwach nie różnią się tak bardzo jak w przypadku innych przestępstw. Przedstawione wyniki dotyczą zabójstw, które doszły do skutku, z wyjątkiem danych z Łotwy, które obejmują przypadki usiłowania zabójstwa. W niektórych państwach policja rejestruje jako zabójstwa wszystkie przypadki zgonów, których nie da się przypisać innym przyczynom; liczba przestępstw w tej kategorii może więc być zawyżona.

Spadek liczby zabójstw odnotowały wszystkie kraje z wyjątkiem Belgii, Niemiec, Słowenii i Szwecji (tab. 2). Najwyższą liczbę zabójstw na 100 tys. mieszkańców odnotowano na Litwie, najniższą zaś w Wielkiej Brytanii. Wysoki wskaźnik zabójstw w 2008 roku miała Estonia (drugie miejsce za Litwą), ale w 2015 roku wskaźnik ten zmalał o 50%, plasując mimo wszystko ten kraj na trzeciej pozycji (po Litwie i Łotwie). Niechlubne pierwsze miejsce pod względem liczby rozbojów na 100 tys. mieszkańców w obu badanych latach zajęła Belgia.

Tabela 2. Przestępstwa na 100 tys. ludności w krajach Unii Europejskiej według rodzajów w latach 2008 i 2015

Wyszczególnienie	Zabójstwa		Rozbój		Kradzież	
	2008	2015	2008	2015	2008	2015
1	2	3	4	5	6	7
UE-28	1,1	0,9	99,7	77,3	1927	1592
Austria	0,7	0,5	57,6	39,8	2094	1587
Belgia	1,9	2,0	214,5	196,7	2303	1660
Bułgaria	2,3	1,8	38,1	27,0	566	532
Chorwacja	1,6	0,9	29,2	31,0	355	321
Cypr	1,2	1,4	9,1	11,0	411	108
Czechy	1,1	0,8	44,9	19,2	1606	1320
Dania	1,0	0,8	62,1	35,9	4505	3436
Estonia	6,3	3,2	67,9	25,6	1756	864
Finlandia	2,5	1,6	32,0	28,3	1755	1781
Francja	1,6	1,5	166,6	157,8	1504	1847
Grecja	1,3	0,8	29,8	39,7	1039	924
Hiszpania	0,9	0,7	156,4	139,0	520	443
Holandia	0,9	0,7	80,3	56,9	4292	3219
Irlandia	2,0	1,3	51,6	55,6	1724	1501
Litwa	8,9	5,8	107,5	54,4	922	689
Luksemburg	1,4	0,9	67,4	98,4	1451	1651
Łotwa	4,5	4,1	65,7	39,2	1179	976
Malta	1,5	0,9	36,0	56,4	2090	2015
Niemcy	0,8	0,8	60,7	55,0	2497	1647
Polska	1,2	0,8	55,3	21,4	563	364

1	2	3	4	5	6	7
Portugalia	1,2	1,0	197,6	149,1	1203	833
Rumunia	2,3	1,5	11,9	16,9	203	546
Słowacja	1,7	0,9	25,5	9,9	628	444
Słowenia	0,5	1,0	19,2	11,2	1431	1105
Szwecja	0,9	1,1	97,0	86,8	4753	3828
Węgry	1,5	1,0	31,1	14,6	1266	1032
Wielka Brytania	0,0	0,0	130,1	78,5	2587	1970
Włochy	1,0	0,8	110,0	57,7	2085	1719

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik rozbojów w poszczególnych krajach był mocno zróżnicowany i wahał się od przeszło 200 do niespełna 10 rozbojów w przeliczeniu na mieszkańców kraju. Pozytywny jest fakt, że w większości państw członkowskich wykazywał on tendencję malejącą, od 62,3% w Estonii do 5,3% we Francji. Jedynie w pięciu krajach odnotowano wzrost tego wskaźnika, przy czym najwyższy dotyczył Malty (+56,4%). W całej Unii Europejskiej w 2015 roku odnotowano 1592 kradzieże w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców, czyli 17,4% mniej niż 8 lat wcześniej. Podobna tendencja spadkowa dotyczyła zdecydowanej większości krajów z wyjątkiem Portugalii, Hiszpanii, Włoch i Słowenii. Największy przyrost tego wskaźnika miał miejsce w Rumunii, jego wartość wzrosła tam z 203 do 546, czyli o 169%. Natomiast jego najwyższy spadek (o 73,6%) miał miejsce na Cyprze, który w 2015 roku stał się krajem z najniższą liczbą kradzieży w stosunku do liczby mieszkańców.

W ostatnich latach łączna liczba funkcjonariuszy policji w UE-28 utrzymywała się na stałym poziomie (tab. 3). W stosunku do liczby ludności najwięcej funkcjonariuszy policji pracowało na Cyprze, zaś najmniej na Węgrzech. Między rokiem 2008 a 2015 liczba funkcjonariuszy policji w stosunku do liczby ludności zwiększyła się znacząco w Grecji, a następnie w Holandii, a także we Włoszech i Estonii. Natomiast w Bułgarii i na Cyprze w tym samym okresie odnotowano największą redukcję liczby funkcjonariuszy policji w porównaniu do liczby mieszkańców tych państw (o ponad 100 osób).

Tabela 3 Liczba policjantów, sędziów i więźniów na 100 tys. ludności w krajach Unii Europejskiej w latach 2008 i 2015

Wyszczególnienie	Policjanci		Sędziowie		Więźniowie	
	2008	2015	2008	2015	2008	2015
UE-28	212	212	9	10	123	113
Austria	320	326	28	29	99	101
Belgia	362	342	23	22	92	98
Bułgaria	450	312	29	31	125	103
Chorwacja	460	490	44	44	110	79
Cypr	690	581	13	13	84	65
Czechy	413	377	29	29	198	198
Dania	196	186	14	14	63	57
Estonia	240	298	18	18	273	215
Finlandia	154	141	17	18	67	57
Francja	303	322	9	9	97	100
Grecja	358	478	34	38	111	89
Hiszpania	361	366	10	12	161	133
Holandia	216	299	15	14	89	64
Irlandia	323	276	3	3	78	81
Litwa	343	305	24	26	249	252
Luksemburg	321	320	50	50	158	123
Łotwa	409	441	19	22	299	222
Malta	462	504	10	10	162	132
Niemcy	301	302	24	25	90	78
Polska	264	260	24	26	223	189
Portugalia	458	452	16	17	102	139
Rumunia	244	263	20	23	127	143
Słowacja	374	413	26	25	152	183
Słowenia	387	331	53	44	66	68
Szwecja	200	204	13	13	77	57
Węgry	89	90	28	29	147	177
Wielka Brytania	234	191	9	8	133	130
Włochy	384	450	11	11	101	88

Źródło: opracowanie własne.

W 2015 roku w porównaniu do roku 2008 liczba sędziów na 100 tys. ludności w UE-28 zwiększyła się o jeden, przy czym w poszczególnych krajach zaobserwowano nieznaczne wahania. Największy przyrost tego wskaźnika zaobserwowano w Grecji (o czterech sędziów na 100 tys. mieszkańców), a największy spadek w Słowenii (o dziewięciu sędziów). W 2015 roku w zakładach karnych na terenie Unii Europejskiej przebywało 113 więźniów na 100 tys. mieszkańców wobec 123 w roku 2008. W 17 krajach członkowskich odnotowano spadek liczby więźniów w badanym okresie, przy czym największy dotyczył Łotwy i Estonii. Wzrost liczby

więźniów dotyczył 10 krajów (najwięcej w Portugalii), a tylko w jednym kraju – Czechach – liczba więźniów pozostała na tym samym poziomie.

O poziomie i jakości życia mieszkańców decyduje również poczucie bezpieczeństwa wyrażone jako odsetek osób uważających przestępstwa, przemoc i akty wandalizmu za problem w swoim miejscu zamieszkania. Od 2010 roku w Unii Europejskiej notowano stopniowy spadek tego odsetka (do 13,6% w 2012 r.), natomiast w 2013 roku wzrósł on do 14,5% (tab. 4).

Tabela 4. Poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania (w % ogółu ludności)³

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
UE-28	14,3	14,1	13,6	14,5	Litwa	5,3	4,8	5,0	6,4
Austria	13,4	12,1	11,7	11,3	Luksemburg	10,2	10,7	14,4	12,9
Belgia	17,5	15,6	14,5	19,4	Łotwa	23,8	19,0	17	12,0
Bułgaria	27,7	27,2	26,9	25,8	Malta	10,4	12,7	12,6	12,9
Chorwacja	4,6	3,6	3,2	2,9	Niemcy	12,0	12,9	12,5	13,5
Cypr	12,7	15,0	15,5	15,3	Polska	6,5	6,3	6,3	6,4
Czechy	15,4	15,0	13,2	13,9	Portugalia	11,3	10,1	10,9	13,3
Dania	14,2	15,3	10,3	9,4	Rumunia	15,7	16,4	13,7	15,6
Estonia	18,0	14,5	15,7	12,3	Słowacja	10,2	10,0	9,6	8,9
Finlandia	8,7	8,3	8,6	9,0	Słowenia	9,3	8,6	8,1	9,1
Francja	15,6	14,8	14,7	17,0	Szwecja	9,3	10,2	9,7	9,2
Grecja	19,1	20,1	20,1	19,0	Węgry	11,7	11,0	10,3	12,4
Hiszpania	13,0	10,8	10,1	14,2	Wielka Brytania	23,1	20,7	19,7	17,4
Holandia	16,8	18,6	18,3	18,1	Włochy	12,4	14,5	14,7	16,0
Irlandia	10,2	10,4	10,7	11,9					

Źródło: *Jakość życia...*

W poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej obserwowano znaczące różnice w zakresie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Najmniej bezpiecznie czuli się mieszkańcy Bułgarii (25,8%), Belgii (19,4%), a także Grecji (19,0%). W 2011 roku w 13 krajach odsetek osób odczuwających zagrożenie kształtował się powyżej przeciętnej w Unii, a 2 lata później odnotowano 9 takich krajów. Największą poprawę w tym zakresie zaobserwowano na Łotwie, w której wskaźnik w 2013 roku w porównaniu z 2010 rokiem spadł o 11,8 p.p. Znaczący wzrost poczucia bezpieczeństwa obserwowano też w przypadku mieszkańców Wielkiej Brytanii i Estonii, gdzie w 2013 roku nastąpiło obniżenie wskaźnika w stosunku do 2010

³ Na podstawie badania EU-SILC. Poczucie bezpieczeństwa definiowane jest jako odsetek osób, które uważają przestępstwa, przemoc i akty wandalizmu za problem w swoim miejscu zamieszkania.

roku o 5,7 p.p. Spośród krajów Unii Europejskiej najbardziej bezpieczni w 2013 roku czuli się mieszkańcy Chorwacji – wskaźnik ukształtował się na poziomie 2,9% (wobec 4,6% w 2010 r.). Do krajów charakteryzujących się najniższym odsetkiem osób uważających przestępstwa, przemoc i akty wandalizmu za problem w swoim miejscu zamieszkania należały również Litwa i Polska, gdzie wskaźnik w 2013 roku wyniósł po 6,4% (wobec odpowiednio: 5,3 i 6,5% w 2010 r.).

2. Taksonomiczna analiza przestępczości w krajach Unii Europejskiej

Przestępczość jest zjawiskiem złożonym i ustalenie jej poziomu wymaga wykorzystania wielu cech diagnostycznych. Możliwe jest to przy zastosowaniu metod wielowymiarowych, do których należą metody taksonomiczne. W pracy zastosowano metodę unitaryzacji zerowanej (Kukuła, 2000, s. 60–92). W metodzie tej stosuje się następujące przekształcenia:

$$\text{dla stymulant} \quad z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_i x_{ij}}{\max_i x_{ij} - \min_i x_{ij}}, \quad \max_i x_{ij} \neq \min_i x_{ij}; \quad (1)$$

$$\text{dla destymulant} \quad z_{ij} = \frac{\max_i x_{ij} - x_{ij}}{\max_i x_{ij} - \min_i x_{ij}}, \quad \max_i x_{ij} \neq \min_i x_{ij}. \quad (2)$$

Taki sposób normalizacji powoduje, że wszystkie wartości cech znormalizowanych należą do przedziału [0,1]. Syntetyczną miarę rozwoju (z_i) buduje się jako średnią arytmetyczną unormowanych wartości cech diagnostycznych:

$$z_i = \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k z_{ij}, \quad (3)$$

gdzie:

k – liczba cech diagnostycznych.

Na podstawie wartości miernika syntetycznego można wyodrębnić cztery grupy typologiczne obejmujące obiekty o wartościach miernika z następujących przedziałów: grupa 1: $z_i \geq \bar{z} + s_z$; grupa 2: $\bar{z} + s_z > z_i \geq \bar{z}$; grupa 3: $\bar{z} > z_i \geq \bar{z} - s_z$; grupa 4: $z_i < \bar{z} - s_z$.

Punktem wyjścia do przeprowadzenia badania był dobór cech diagnostycznych, które dodatkowo podzielono na stymulanty oraz destymulanty. Do stymulant, których wysokie wartości oznaczają wyższy poziom przestępczości, zaliczono: przestępstwa ogółem na 100 tys. mieszkańców, zabójstwa na 100 tys. mieszkańców, rozboje na 100 tys. mieszkańców, kradzieże na 100 tys. mieszkańców, liczbę więźniów na 100 tys. mieszkańców, stopę bezrobocia, wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w %).

Z kolei za destymulanty, czyli cechy, których wysokie wartości świadczą o niższej przestępczości, uznano: liczbę policjantów na 100 tys. mieszkańców, liczbę sędziów zawodowych na 100 tys. mieszkańców, osoby w wieku 30–34 lata posiadające wykształcenie wyższe (w %), udział wydatków na obronę narodową, bezpieczeństwo i porządek publiczny w wydatkach ogółem sektora instytucji rządowych i samorządowych (w %).

W tabeli 5 przedstawiono wyniki klasyfikacji i grupy typologiczne krajów Unii Europejskiej uzyskane na podstawie wartości syntetycznego miernika rozwoju obliczonego na podstawie przedstawionych powyżej cech, przy czym mierniki używane dla krajów znajdujących się na czele rankingu oznaczają najwyższą przestępczość, a te dla krajów zajmujących najdalsze miejsca w zestawieniu – przestępczość najniższą.

Tabela 5. Uporządkowanie i grupy typologiczne krajów Unii Europejskiej ze względu na poziom przestępczości w 2015 roku

Wyszczególnienie	Miernik	Nr miejsca	Grupa typologiczna	Wyszczególnienie	Miernik	Nr miejsca	Grupa typologiczna
Litwa	0,5205	1	I	Irlandia	0,3567	15	III
Łotwa	0,4775	2		Grecja	0,3545	16	
Belgia	0,4497	3		Dania	0,3481	17	
Francja	0,4482	4		Austria	0,3443	18	
Estonia	0,4482	5		Holandia	0,3443	19	
Hiszpania	0,4392	6		Słowacja	0,3396	20	
Bułgaria	0,4213	7		Czechy	0,3299	21	
Rumunia	0,4202	8	II	Finlandia	0,3253	22	IV
Portugalia	0,4102	9		Polska	0,3224	23	
Włochy	0,3964	10		Niemcy	0,3039	24	
Szwecja	0,3725	11		Luksemburg	0,2637	25	
Malta	0,3688	12		Chorwacja	0,2440	26	
Wielka Brytania	0,3681	13		Słowenia	0,2322	27	
Węgry	0,3660	14		Cypr	0,2204	28	

Źródło: opracowanie własne.

Grupa I składa się z sześciu krajów, wśród których znalazły się trzy kraje nadbałtyckie. Państwa wchodzące w skład tej grupy charakteryzują się najwyższym natężeniem przestępstw oraz wysoką stopą bezrobocia (poza Belgią i Estonią). Poważnym problemem, który dotyka opisywaną grupę, jest duża liczba więźniów w stosunku do liczby ludności oraz niski udział wydatków na obronę narodową, bezpieczeństwo i porządek publiczny w wydatkach ogółem sektora instytucji rządowych i samorządowych. Grupę II stanowi osiem obiektów położonych głównie w południowej i północnej Europie. Charakteryzują się one nieco niższymi wskaźnikami dotyczącymi przestępczości, ale najwyższą przeciętną wartością wskaźnika zagrożenia ubóstwem. Do grupy III zaliczono dziesięć państw członkowskich Unii Europejskiej usytuowanych przede wszystkim w zachodniej i północnej części Europy. Kraje te charakteryzują się dość niskimi wskaźnikami dotyczącymi przestępczości, ale jednocześnie wartości cech diagnostycznych odnoszących się do liczby policjantów na 100 tys. mieszkańców oraz udziału wydatków na obronę narodową, bezpieczeństwo i porządek publiczny w wydatkach ogółem sektora instytucji rządowych i samorządowych osiągają wartości poniżej przeciętnej w kraju. Do grupy IV o najniższym zagrożeniu przestępczością zaliczono tylko cztery obiekty, w których odnotowano dużą liczbę policjantów oraz sędziów zawodowych w stosunku do liczby mieszkańców oraz najniższe wskaźniki dotyczące przestępczości. Ponadto kraje te, poza Chorwacją, charakteryzują się wysokim udziałem osób w wieku 30–34 lata posiadających wykształcenie wyższe w ogólnej liczbie ludności w tym wieku. Należy jednak zaznaczyć, że kraje te posiadają niską liczbą mieszkańców w porównaniu z pozostałymi krajami Unii Europejskiej.

Podsumowanie

Na podstawie przedstawionych w opracowaniu wyników badań można stwierdzić, że w krajach Unii Europejskiej wyraźnie widoczny jest trend spadkowy liczby stwierdzonych przestępstw ogółem, jak i badanych w artykule ich rodzajów (zabójstw, rozbojów i kradzieży).

Analiza taksonomiczna potwierdziła istniejące różnice natężenia zjawisk przestępczych w krajach Unii Europejskiej. Otrzymane wyniki wskazują na wyraźny podział pomiędzy „starymi” a „nowymi” (przyjętymi od 2004 r.) członkami Unii. Początkowe pozycje w rankingu, cechujące kraje o wysokim poziomie przestępczości, zajmowane są głównie przez członków byłego bloku wschodniego.

Należy jednak pamiętać, że główne źródło informacji w badaniu stanowi statystyka dotycząca wymiaru sprawiedliwości zaczerpnięta z międzynarodowych baz danych, w tym z Eurostatu, która dotyczy tylko liczby przestępstw zarejestrowanych przez policję. Nieznana jest bowiem całkowita liczba naruszeń prawa. Ponadto specyfika wymiaru sprawiedliwości w państwach Unii Europejskiej dotycząca definicji przestępstw i procedur śledczych, jak również uwarunkowania społeczne, kulturowe i ekonomiczne mogą wpływać na zróżnicowanie przestrzenne i czasowe zgłoszeń o przestępstwie (Wierzbicka, Żółtaszek, 2015, s. 67). Wpływ na przestępczość ma też wiele innych czynników, które są czasem trudne do zmierzenia, na przykład poziom moralności czy religijność. Ponadto otwarte granice krajów Unii, korupcja i zorganizowane grupy przestępcze sprawiają, że badanie przestępczości jest zjawiskiem bardzo złożonym i często trudnym w realizacji.

Z uwagi na wysokie koszty społeczne i ekonomiczne przestępczości badania dotyczące tego zagadnienia wydają się szczególnie istotne. Przestępczość jest ogromnym zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania państwa, jego instytucji i obywateli, dlatego też stanowi wyzwanie zarówno dla władz poszczególnych państw, jak i całej społeczności międzynarodowej.

Literatura

- Bąk, I. (2015). Struktura i typologia przestrzenna przestępczości w Polsce. *Ekonometria*, 4 (50), 43–61.
- Becker, G.S. (1974). Crime and Punishment: An Economic Approach. W: G.S. Becker, W.M. Landes (red.), *National Bureau of Economic Research Essays in the Economics of Crime and Punishment*. New York. Pobrane z: <http://www.nber.org/chapters/c3625.pdf> (12.10.2017).
- Bogacka, E. (2012). *Struktura przestrzenna i czynniki przestępczości na obszarze nadgranicznym Polski z Niemcami*. Poznań: Bogucki Wyd. Naukowe.
- Dane statystyczne dotyczące przestępczości*. Eurostat, Statistics Explained. Pobrane z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Crime_statistics/pl (10.10.2017).
- Florczak, W. (2012). Instytucjonalne uwarunkowania przestępczości w Polsce. *Gospodarka Narodowa*, 10 (254), 97–126.
- Gruszczyńska, B. (2009). Europejska statystyka penitencjarna. Polska na tle wybranych krajów. *Przegląd Więziennictwa Polskiego*, 62–63, 173–201.
- Hołyst, B. (2007). *Kryminologia*. Warszawa: LexisNexis.

- Jakość życia w krajach Unii Europejskiej – podstawowe wskaźniki*. Pobrane z: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5664/28/1/1/publ_jakosc_zycia_ue.pdf (6.10.2017).
- Kukuła, K. (2000). *Metoda unitaryzacji zerowanej*. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
- Szczepaniec, M. (2012). Bezrobocie jako czynnik kształtujący wskaźniki przestępczości. *Zeszyty Prawnicze*, 12/3, 107–123.
- Sztaudynger, J.J. (2004). Wpływ przestępczości na zrównoważony rozwój. *Prakseologia*, 144, 127–144.
- Sztaudynger, J.J., Sztaudynger, M. (2003). Ekonometryczne modele przestępczości. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, LXV (3), 127–143.
- Wierzbicka, A., Żółtaszek, A. (2015) Analiza bezpieczeństwa publicznego w krajach europejskich. *Wiadomości Statystyczne*, 8, 66–80.

CRIME IN MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION – STATISTICAL ANALYZES

Abstract

The aim of the article is to present the spatial differentiation of crime in countries of European Union. Statistical analysis and the application of the taxonomy-based development measure based on the zero-unitized methodology have allowed the characterization of crime in EU countries and their ranking due to the level of threat of crime. Data from Eurostat and police reports available on-line were used in the study. The analysis concerned 2015, while for comparative purpose, selected (available) indicators with data from previous years were referred. On the basis of the research carried out in the study, it can be stated that in the European Union countries, the downward trend in the number of total crimes and they types (murder, robbery and theft) was detected. The taxonomic analysis has confirmed the existing differences in the intensity of crime in the EU countries.

Translated by Maciej Oesterreich

Keywords: crime, spatial differentiation, zeroed unitary method

JEL Codes: C38, J28